

ROCZNIKI NAUK PRAWNYCH
Tom XXVI, numer 3 – 2016

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rnp.2016.26.3-12>

ANETA BIAŁY
II Katedra Prawa Cywilnego KUL

XXV OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA
UNIwersYTECKICH PORADNI PRAWNYCH
„BEZPŁATNA POMOC PRAWNA
POD RZĄDAMI NOWEGO PRAWA.
ROLA UNIwersYTECKICH PORADNI PRAWNYCH
W SYSTEMIE PORADNICTWA PRAWNEGO”
Lublin, 15-17 kwietnia 2016 roku

Uniwersyteckie lub Studenckie Poradnie Prawne odgrywają w Polsce ogromną rolę świadcząc nieodpłatną pomoc prawną na rzecz osób ubogich, które nie mogą sobie pozwolić na skorzystanie z pomocy profesjonalnego pełnomocnika. O wadze działań podejmowanych przez Poradnie świadczyć może chociażby to, że w roku akademickim, tj. 2014/2015 na terenie naszego kraju działało 25 poradni w 16 miastach, które łącznie udzieliły 10 693 nieodpłatnych porad prawnych.

Obrady, które trwały trzy dni, poświęcone były w przeważającym zakresie analizie sytuacji prawnej poradni prawnych w świetle nowych regulacji prawnych wprowadzonych w Polsce ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej (Dz. U. poz. 1255), która nie zaliczyła uniwersyteckich i studenckich poradni prawnych do podmiotów świadczących bezpłatną pomoc prawną w rozumieniu tej ustawy. W związku z tym, należało podjąć próbę odpowiedzi na pytanie o rolę, jaką poradnie odgrywają w rzeczywistości prawno-społeczno-edukacyjnej w Polsce w kontekście obowiązujących regulacji prawnych.

Konferencję rozpoczęła i prowadziła dr Aneta Biały (Opiekun Uniwersyteckiej Poradni Prawnej KUL), która powitała gości, w tym w szczególności dr hab. Andrzeja Herberta, prof. KUL (Prodziekana Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL), dr hab. Dariusza Dudka, prof. KUL (Katedra Prawa Konstytucyjnego KUL), dr hab. Małgorzatę Król, prof. UŁ (Kierownika Zakładu Polityki Prawa i Opiekuna Studenckiego Punktu Informacji Prawnej, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego), Pana Grzegorza Wiaderka (współzałożyciela i członka Zarządu Instytutu Pra-

wa i Społeczeństwa INPRIS), dr Katarzynę Syroka–Marczewską (Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego), dr. Wojciecha Górskiego (Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego), dr. Maksyma Łodzhuk (Chairman of Legal Clinic of Ukraine National University Odesa Law Academy), dr Aleksandrę Klich (Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego), mgr. Pawła Klimka (Wydział Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego), dr. Filipa Czernickiego (Prezesa Fundacji Uniwersyteckich Poradni Prawnych). Powitano przedstawicieli wszystkich, którzy objęli konferencję patronatem, w tym patronatem honorowym Prezydenta Miasta Lublin Krzysztofa Żukowskiego, Marszałka Województwa Sławomira Sosnowskiego oraz Wojewodę Lubelskiego dr. hab. Przemysława Czarnka. Następnie przywitano wszystkich współorganizatorów konferencji oraz gości przybyłych z Polski, Ukrainy, Białorusi i Włoch.

Oficjalnego otwarcia konferencji dokonał dr hab. A. Herbet, który w swoim wystąpieniu podkreślił znaczenie bezpłatnego poradnictwa prawnego jako narzędzia pomocy osobom ubogim, ale również sposobu na kształtowanie właściwych postaw społecznych wśród studentów prawa, którzy w przyszłości mają pełnić rolę zawodowych prawników.

Konferencja została przez organizatorów podzielona na trzy dni i obejmowała, odpowiednio w pierwszym – wystąpienia prelegentów, w drugim – wystąpienia prelegentów i warsztaty podzielone na dwa panele oraz w trzecim dniu – prelekcje.

W pierwszym wystąpieniu, pt. „Pomoc prawna *pro bono* – *qui bono?*”, przedstawionym przez prof. D. Dudka, podjęta została próba odpowiedzi na pytanie, czy bezpłatne poradnictwo prawne jest w istocie nieodpłatne. Postawiona została teza, że nie ma bezpłatnego poradnictwa prawnego, ponieważ nawet jeśli beneficjent porady prawnej nie staje się zobowiązany do zapłaty na rzecz podmiotu świadczącego usługę, to nie oznacza, że nie płaci za to innym podmiot, w tym przede wszystkim Skarb Państwa, a w ostatecznym rozrachunku – obywatele. Powstało zatem kolejne pytanie o sens świadczenia takiej pomocy, w istocie odpłatnej. Prelegent przeprowadził jednak wielopłaszczyznową analizę charakteru i celu, jakiemu udzielanie takiej pomocy służy i ostatecznie doszedł do wniosków, że mimo iż pomoc jest odpłatna to służy realizacji zasad konstytucyjnych, ale przede wszystkim odwołuje się do wartości pozaprawnych – wartości etycznych związanych z godnością osoby ludzkiej i zapewnieniu każdemu prawa do obrony.

Drugie wystąpienie prowadzone przez dr. F. Czernickiego i dr. A. Klich miało na celu podsumowanie wyników pracy wszystkich Uniwersyteckich Poradni Prawnych z całej Polski wraz z autoprezentacją przedstawicieli poszczególnych poradni. Niezmiernie istotne w wystąpieniu było wskazanie obszarów, w których pomoc prawna udzielana jest najczęściej. Wśród nich wymienić należy w szczególności sprawy karne (tymczasowe aresztowanie, wykroczenia, wyrok łączny), ogólne sprawy z zakresu prawa cywilnego (w tym prawa zobowiązań i rzeczowego), sprawy rodzinne (rozwoły, alimenty, opieka nad dzieckiem), spadkowe, sprawy związane ze świadczeniem pracy, ubezpieczeniami społecznymi i bezrobociem, nadto sprawy związane ze świadczeniami z pomocy społecznej, dotyczące prawa i postępowania administracyjnego, sprawy z obszaru prawa lokalowego i spółdzielczego (w tym zwłaszcza eksmisje, sprawy bezdomnych), z dziedziny prawa finansowego

(podatki, zadłużenia, kredyty, itp.), sprawy związane z przemocą wobec kobiet. Prelegenci wskazali następnie dotychczasowe osiągnięcia Fundacji Uniwersyteckich Poradni Prawnych oraz przedstawili plany rozwoju.

W kolejnym dniu obrad, które prowadził dr Piotr Pomorski (WPPKiA KUL), jako pierwsza swoje wystąpienie przedstawiła prof. M. Król. Poświęcone ono było kształceniu umiejętności prawniczych w centrum kształcenia prawniczego. Uzupełnieniem prelekcji Pani Profesor była prezentacja doświadczeń z praktyki Uniwersytetu Łódzkiego w kształtowaniu programu studiów, przedstawiona przez mgr Aleksandrę Kuszewską-Kłąb (WPiA UŁ). Pani Profesor zwróciła uwagę na rolę, jaką pełni edukacja prawnicza i wskazała trzy powody świadczące o jej doniosłości. Są one następujące: istnienie społeczeństwa informacyjnego, potrzeba kształtowania społeczeństwa obywatelskiego oraz nowe uwarunkowania rynkowe uczelni w Polsce. Edukacja prawnicza charakteryzuje się specyfiką wynikającą z natury prawa i jego właściwości oraz z potrzeby osobowego wymiaru kształtowania prawnego. W pierwszym z przypadków pojawia się trudność wynikająca z faktu, że „prawo” nigdy nie osiąga stanu statycznego, jest zmienne w wyniku wielu interakcji społecznych, a tworzy je dogmatyka i praktyka prawa. Druga cecha odnosi się do potrzeby kształtowania kompetencji zawodowych i osobowych adeptów prawa. Kończąc swoje wystąpienie Pani Profesor zwróciła uwagę, że ustawa o nieodpłatnej pomocy prawnej stwarza zagrożenie, że poradnie prawne w Polsce mogą odczuć wyraźny spadek osób zainteresowanych udzieleniem pomocy, a zatem należałoby zastanowić się nad zwiększeniem roli edukacyjnej poradni istniejących w Polsce. W drugiej części wystąpienia, mgr A. Kuszewska-Kłąb przedstawiła metodologię pracy ze studentami w Studenckim Punkcie Informacji Prawnej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. Po zakończeniu prelekcji rozpoczęła się dyskusja, a jako pierwszy głos zabrał dr P. Pomorski, który odniósł się do działalności Studenckiego Punktu Informacji Prawnej w odniesieniu do przedstawionej przez prelegentki działalności w Klinice Praw Dziecka, w kontekście możliwości udzielania bezpłatnej pomocy prawnej niepełnoletnim. Następnie głos zabrała mgr Ewelina Milan (Wydział Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego w Warszawie), która zwróciła się do Pani Profesor z pytaniem o możliwość dostosowania działalności poradni prawnych do nowej rzeczywistości prawnej w kontekście zaangażowania pracowników naukowych w celu realizacji funkcji edukacyjnych poradni prawnych. W konkluzji padł wniosek, że warunkiem koniecznym jest, aby praca w poradniach świadczona była przez fachowców.

Drugie wystąpienie przedstawione zostało przez Pana G. Wiaderka. Poświęcone było w pierwszej części problematyce znaczenia klinik prawa w kształceniu prawników, natomiast w drugiej – roli klinik w kształtowaniu polityk publicznych. Prelegent zauważył, że kliniki prawa łączą w sobie realizację trzech elementów, tj. wiedzy, umiejętności i wartości. Skupił się na omówieniu umiejętności nabywanych przez studentów klinik prawnych w Polsce. Wśród nich wymienił m.in. zdolność doradzania, komunikacji, pisania pism procesowych, zarządzanie czasem, identyfikacja ryzyk i kosztów, nauka współpracy i interdyscyplinarności. W odniesieniu do drugiej części, prelegent zwrócił uwagę na koszty, jakie rocznie ponosi Skarb Państwa na finansowanie bezpłatnego poradnictwa prawnego,

które w istocie są nie do określenia ze względu na zróżnicowane źródła finansowania. W tym kontekście Pan Wiaderek odniósł się również do roli poradni prawnych, które mają informację o obszarach, w których najczęściej udzielane są porady prawne, co mogłoby pozwolić na dostosowanie prawa do wymagań społecznych. Po wystąpieniu rozpoczęła się dyskusja. Jako pierwszy głos zabrał Pan Damian Klimas (Uniwersytet Wrocławski), który zapytał prelegenta o wskazanie przykładów współpracy poradni prawnych z Polskim Stowarzyszeniem Ekonomicznej Analizy Prawa. Pan Wiaderek podał kilka przykładów takiej współpracy, a Pan Klimas stwierdził, że ważne są działania mające na celu szersze stosowanie takich analiz w praktyce.

Kolejnym elementem drugiego dnia obrad były prowadzone naprzemiennie warsztaty obejmujące przybliżenie metodologii nauczania klinicznego na podstawie praktyki Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z Uniwersytetu Warszawskiego warsztaty prowadziła dr K. Syroka-Marczewska, z Uniwersytetu Jagiellońskiego dr W. Górowski. W ramach warsztatów odbyła się ożywiona dyskusja dotycząca zagadnień poruszanych przez prowadzących. Głównym obszarem dyskutowanym w ramach warsztatów była liczebność grup sporządzających opinię prawną, cele dydaktyczne, jakie realizowane są w poradniach prawnych, możliwości praktycznego wykorzystania umiejętności zdobytych w czasie studiów prawniczych przez studentów w sądach, np. w roli kuratorów dla nieobecnych, roli sporządzanych przez studentów przewodników.

Trzeci dzień obrad prowadzonych przez studenta – Pana Patryka Przepiórkę (WPPKiA KUL), rozpoczął mgr P. Klimek, który poruszył zagadnienia wolnego rynku i korporacjonizmu w odniesieniu do darmowego poradnictwa prawnego. Wystąpienie zostało podzielone na pięć części, z których pierwsza dotyczyła określenia pojęcia wolnego rynku, druga – korporacjonizmu na tle światowym, w tym zwłaszcza w anglosaskim kręgu kulturowym, trzecia – polskiego korporacjonizmu na tle światowym, czwarta – działalności pożytku publicznego w kontekście korporacjonizmu, a piąta – korporacjonizmu w odniesieniu do darmowego poradnictwa prawnego, rozumianego jako metoda edukacyjna. W podsumowaniu prelegent stwierdził, że korporacje prawnicze, Krajowa Izba Doradców Podatkowych, Organizacje Pożytku Publicznego, Fundacja Uniwersyteckich Poradni Prawnych nie powinny konkurować, ale współpracować. Grozi im większa konkurencja zagranicznych korporacji, a za kilka lat rynek usług prawnych może wyglądać, jak współczesny rynek doradztwa podatkowego.

Kolejny wykład przedstawiony przez Panią Joannę Kuc (Uniwersytet Humanistyczny) dotyczył problematyki nowych wymogów pozwu, wynikających z art. 187 § 1 pkt 3 kodeksu postępowania cywilnego wobec działalności Uniwersyteckich Poradni Prawnych. Prelegentka rozpoczęła wystąpienie od przybliżenia słuchaczom rodzajów alternatywnych metod rozwiązywania sporów, wskazując na arbitraż, mediację, koncyliację i facylitację. Wskazała na metody uregulowane w Polsce, tj. mediację i arbitraż, oraz wymieniła podstawowe różnice między nimi. Następnie prelegentka skupiła się na omówieniu regulacji mediacji zawartej w kodeksie postępowania cywilnego, ze szczególnym uwzględnieniem określenia cech mediacji, podstaw na jakich się opiera jej prowadzenie (mediacja sądowa i pozasądowa), podmiotów, które mogą być mediatorami i wymagań stawianych im przez

prawo. W podsumowaniu stwierdziła, że spory można i warto rozwiązywać bez udziału sądu. Jej zdaniem, w każdej sytuacji można rozważyć skorzystanie z alternatywnych sposobów rozwiązania sporów, takich jak mediacja czy arbitraż. Alternatywne metody rozwiązywania sporów są szansą dla tych, którzy nie potrafią znaleźć sposobu na rozwiązanie konfliktu bez udziału osób trzecich. Pozwalają też stronom pozostającym w sporze na znaczną aktywność w kształtowaniu postępowania, które ma rozstrzygnąć ich spór. Po zakończeniu prelekcji głos zabrała dr A. Biały, która odniosła się do zagadnień związanych z możliwością wykorzystania mediacji w działalności poradni prawnych służącej kształtowaniu podstawowych umiejętności studentów, którzy w przyszłości mogą wykonywać zawód mediatora. Pani Doktor odniosła się również do nowych przepisów prawnych obowiązujących w zakresie mediacji w kontekście wymagań, jakie musi spełniać wnioskodawca składający wniosek do Prezesa Sądu Okręgowego o wpis na listę stałych mediatorów.

Ostatnim wystąpieniem była prelekcja dr. M. Łodzhuk, poświęcona sytuacji nauczania klinicznego na Ukrainie. Prelegent wskazał zasady udzielania porad prawnych przez studentów na Ukrainie, znacznie różniące się od zasad stosowanych w Polsce. Stwierdził, że dużym problemem na Ukrainie jest fakt, że około 85% poradni prawnych nie udziela żadnych porad prawnych. Dr Łodzhuk przedstawił historię nauczania klinicznego na Ukrainie, wskazał na idealny model, który powinny spełniać poradnie prawne oraz cele, na których powinny skupiać się działania poradni prawnych. Podsumowując podniósł, że rozwinięte w Polsce poradnictwo prawne stanowi wzór do naśladowania, a nadto konieczna jest współpraca międzynarodowa w tym obszarze.

Podsumowania nauczania klinicznego w Polsce dokonał dr Czernicki, który wskazał na zadania, jakie stoją przed poradniami prawnymi w Polsce.

Zakończenia obrad dokonała dr Biały. Podziękowała gościom za przybycie z odległych zakątków Polski, gościom zagranicznych, koordynatorom sekcji administracyjnej, finansowej, rodzinnej, karnej i kanonicznej oraz studentom – za pomoc w zorganizowaniu konferencji. Słowa wdzięczności skierowała również dla wszystkich prelegentów, którzy zechcieli podzielić się przemyśleniami dotyczącymi poradnictwa prawnego i funkcjonowania poradni prawnych w Polsce.